

Wydawnictwo ciągle Częstochowskiego Towarzystwa Naukowego

„Ziemia Częstochowska”

Rok założenia 1934

Komitety Redakcyjny

Marceli ANTONIEWICZ (Częstochowa), Andrzej CHWALBA (Kraków), Julia DZIWOKI (Częstochowa), Cezary GĘBICKI (Częstochowa), Artur KIJAS (Łódź), Konstantin KRAINI (Kijów), Olha KRAINIA (Kijów), Karol MÜLLER (Opava), Mirosław NAGIELSKI (Warszawa), Beata URBANOWICZ (Częstochowa), o. Janusz ZBUDNIEWEK OSPPE (Warszawa), Dariusz ZŁOTKOWSKI (Częstochowa), ks. Jan ZWIĄZEK (Częstochowa)

Redaktorzy naukowy

Cezary GĘBICKI, Beata URBANOWICZ

Redaktorzy tematyczni

Julia DZIWOKI, Marian GŁOWACKI, Piotr KRUPA

Redaktor językowy

Andrzej WĄTROBA

Redaktor statystyczny

Agnieszka BERDOWSKA

Tłumacz streszczeń angielskich

Andrzej WĄTROBA

Adres redakcji

ul. Waszyngtona 4/8
42-200 Częstochowa

Strona internetowa

www.cztn.ajd.czyst.pl

Pierwotną wersją czasopisma jest wersja papierowa

PISMO RECENZOWANE

Lista recenzentów

Maria CZAPLICKA-JEDLIKOWSKA (Uniwersytet Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy)
Elżbieta DUMNICKA (Akademia Jana Długosza w Częstochowie) Julia DZIWOKI (Akademia
Jana Długosza w Częstochowie) Marian GŁOWACKI (Akademia im. Jana Długosza
w Częstochowie) Olha KRAINIA (Muzeum Narodowe Kijowsko-Pieczerskiej Ławry) Konstantin
KRAINI (Muzeum Narodowe Kijowsko-Pieczerskiej Ławry) Anna KRUPSKA-PEREK
(Akademia Humanistyczno-Ekonomiczna w Łodzi) Karol MÜLLER (Archiwum Ziemięskie
Krajowe w Opawie) Alicja PIHAN-KIJASOWA (Uniwersytet Adama Mickiewicza w Poznaniu)
Tadeusz SROGOSZ (Akademia im. Jana Długosza w Częstochowie) Ks. Jan ZBRANIĄK
(Uniwersytet Rzeszowski) ks. Jan ZWIĄZEK (Wyższe Seminarium Duchowne w Częstochowie)

CZĘSTOCHOWSKIE TOWARZYSTWO NAUKOWE

**ZIEMIA
CZĘSTOCHOWSKA**
XLII

Pod redakcją
Beaty Urbanowicz
i Cezarego Gębickiego

2016

Redaktor naczelny wydawnictwa
Andrzej MISZCZAK

Korekta i łamanie
zespół

Projekt okładki i serii wydawniczej
Ryszard BARANOWSKI ©

Na okładce: Strumień Szarlejka, fot. Krzysztof Pierzgalski; Korytarz Gimnazjum im. Henryka Sienkiewicza, fot. z lat 30. XX w. NAC

© Copyright by Akademia im. Jana Długosza w Częstochowie
Częstochowa 2016

Publikacja ukazała się dzięki dofinansowaniu przez
Urząd Miasta Częstochowy i Starostwo Powiatowe w Częstochowie

ISBN 978-83-7455-517-3

Wydawnictwo im. Stanisława Podobińskiego
Akademii im. Jana Długosza w Częstochowie
ul. Waszyngtona 4/8, 42-200 Częstochowa
tel. (34) 378-43-29; faks (34) 378-43-19
e-mail: wydawnictwo@ajd.czyst.pl

Spis treści

Wstęp	7
I. Historia i dydaktyka historii	
Marian GŁOWACKI Walka o szkołę polską w latach 1906–1914 w Częstochowie i późniejsza aktywność jej uczestników	11
Jan KACZMARZYK Szkolnictwo zawodowe w Hucie „Częstochowa” – zarys problemu	29
Mateusz PAWLAK Częstochowa w podręcznikach historii XX i XXI wieku	35
Andrzej PASZTA, Piotr PASZTA Wizyta prezydenta Stanisława Wojciechowskiego z 15 sierpnia 1923 roku w Częstochowie w świetle relacji „Gońca Częstochowskiego”	57
Ewa STOLARCZYK „Dzwonek Częstochowski” – pierwsze czasopismo katolickie w Częstochowie	63
Maciej HYSZKO „Pomnik-czołg” z Placu im. Siemiona Chochriakowa w Częstochowie 1975–1991	77
Rafał TERSZAK Amerykańska Częstochowa	97
II. Materiały źródłowe i biografistyka	
Robert SIKORSKI Działalność kancelarii notarialnej pod koniec XIX i w pierwszych latach XX wieku oraz po odzyskaniu niepodległości, w świetle przepisów i zachowanej dokumentacji zespołu archiwalnego: Kancelaria notariusza Stanisława Leopolda Biernackiego w Częstochowie	109
Andrzej PASZTA, Piotr PASZTA Lucjusz Władysław Cyganowski – artysta grawer, kronikarz Częstochowy lat 1906–1943	121

III. Przyroda

Joanna KARLIKOWSKA, Igor JATULEWICZ, Cezary GĘBICKI Management and planning of the river basins landscape with using water reservoirs in abandoned excavations	135
Elżbieta DUMNICKA, Anita CHABROWSKA, Mateusz SZOKALSKI Fauna bezkręgowców w wpływie z Jaskini w Lelowie (Wyżyna Małopolska)	145
Marek NOWAK Częstochowskie obserwacje astrofotograficzne tranzytu Merkurego	157
Marek NOWAK Czestochowa astrophotographic observations of a transit of Mercury ...	165

IV. Recenzje i omówienia

Beata URBANOWICZ [rec.] Wanda Malko, <i>70 lat Orkiestry Symfonicznej w Częstochowie. Filharmonia Częstochowska im. Bronisława Hubermana 1945–2014</i> , Częstochowa 2015, ss. 620	169
Cezary GĘBICKI [rec.] Jerzy Zygmunt, <i>Jaskinie okolic Olsztyna</i> , Częstochowa 2013, ss. 316	181
Cezary GĘBICKI [rec.] Walczak M., Wojciechowski W., Depa Ł., <i>The communities of Planthoppers and Leafhoppers (Hemiptera: Fulgoromorpha et Cicadomorpha) inhabiting selected plant associations in Częstochowa city and its buffer zone. The Monograph</i> , "Annals of the Upper Silesian Museum in Bytom. Entomology" 2014, No. 23, pp. 303	183

V. Kronika

Cezary GĘBICKI Z życia Częstochowskiego Towarzystwa Naukowego	187
Olha KRAINIA The Ukrainian Association of Researchers of Christian Antiquities of Central and Eastern Europe – UARCA	195

VI. Wspomnienia

Marian GŁOWACKI Pro Memoriam Dariusz Stefański (1940–2016)	199
Marian GŁOWACKI Pro Memoriam Janusz Hereźniak (1935–2016)	203

Wstęp

Przekazany do rąk Czytelników kolejny, już 42 tom „Ziemi Częstochowskiej” prezentuje bogaty wachlarz tematów badawczych podejmowanych przez naukowców, badaczy dziejów regionu, pasjonatów oraz studentów i doktorantów Akademii im. Jana Długosza w Częstochowie. Świadczyć to może o ich zainteresowaniu problematyką związaną z dziejami miasta i regionu częstochowskiego, a także o otwarciu autorów na wymogi współczesnej cywilizacji w dobie integracji i globalizacji. Podejmowane wątki tematyczne opracowane zostały z reguły w zgodzie z postulatami wielokulturowości. W związku z tym zaprezentowano zagadnienia związane z historią, dziejami regionu, dydaktyką historii, dziejami oświaty i ustroju szkolnego, z historią prasy, biografistyką, archiwistyką, źródłoznawstwem i przyrodą, które ujęto w 6 bloków tematycznych.

W powyższym zbiorze znajdują się artykuły o charakterze interdyscyplinarnym, i pomimo ich znacznego zróżnicowania udało się utrzymać konwencję tematyczną związaną z badaniami nad miastem i regionem, co stanowi niewątpliwie ubogacenie tej tematyki.

Wieloaspektowe i globalne ujęcie problematyki prezentowanej w poniższej publikacji wzmacnia jeszcze dodatkowo rozbudowany aparat naukowy wykorzystywany przez autorów, na który złożyły się: źródła przeważnie zaczerpnięte z: Archiwum Państwowego w Częstochowie, Archiwum Urzędu Miasta w Częstochowie, Archiwów Prywatnych, co w wypadku podejmowania zagadnień regionalnych stanowi ich cenne uzupełnienie. Ponadto ich dopełnienie stanowiły: relacje, wspomnienia, spuścizny, przewodniki, prasa polska i amerykańska, podręczniki, akta parafialne, księgi metrykalne, okólniki, kroniki szkolne, maszynopisy prac magisterskich i doktorskich, encyklopedie, słowniki, uchwały sejmowe, dzienniki urzędowe, „Dzienniki Praw” Księstwa Warszawskiego, Królestwa Polskiego, Państwa Polskiego, statuty, przewodniki reklamowe, reklamy, przewodniki. Interesującym jest również wskazanie na „Prace Naukowe”: Instytutu Górnicztwa we Wrocławiu, Państwowego Instytutu Górniczego w Warszawie, Śląskiego Zarządu Melioracji, Komisji Krajobrazu Kulturowego oraz „Studia i Materiały Centrum Edukacji Przyrodniczo-Leśnej”, a także bogata literatura przedmiotu zarówno polsko-, jak i obcojęzyczna, a nawet Internet.

Prezentowane prace przyrodnicze są efektem badań terenowych, prowadzonych nad obiektami przyrody ożywionej i nieożywionej miasta i regionu częstochowskiego. Szczególnie ważne dla Wyżyny Częstochowskiej i jej bogatych i zróżnicowanych ekosystemów jest, nadal zaznaczające się, groźne zjawisko deficytu wód powierzchniowych i podziemnych. Tematykę poprawy lokalnego bilansu wodnego oraz retencji w zlewni Warty, a także roli rekultywacji nieczynnych wyrobisk poeksploatacyjnych, porusza jedna z prac. W części przyrodniczej tomu znalazły się również informacje o bioróżnorodności fauny wodnych bezkręgowców w wypływach jaskiniowych, unikatowego typu źródła, szczególnie cennego przyrodniczo w pasie Wyżyn Polskich. Redakcje kolejnych tomów Ziemi Częstochowskiej dbają o obecność tematyki astronomicznej. Tym razem prezentujemy unikatowe zdjęcia wykonane podczas obserwacji przejścia (transytu) planety Merkury na tle tarczy słonecznej, dokonanej na tarasie obserwacyjnym Akademii im. Jana Długosza w Częstochowie.

Żywimy nadzieję, że wszystkie publikacje zawarte w 42 tomie Ziemi Częstochowskiej zostaną życzliwie przyjęte przez historyków, przyrodników, regionalistów, nauczycieli oraz środowisko lokalne i staną się inspiracją do podejmowania dalszych badań naukowych, na które miasto i region częstochowski niewątpliwie zasługuje.

Redaktorzy Naukowi tomu

Cezary Gębicki

Prezes Częstochowskiego Towarzystwa Naukowego

Beata Urbanowicz

Wiceprezes Częstochowskiego Towarzystwa Naukowego